

## Yaşamsızlığın İntihar Tebessümü

Kendini bakışa sunmaya, teslim etmeye alışkın yığın, iktidarların gözetleyiciliğinden hoşnut kalır, gözetlendikçe gevşer, “ayrısı gayrısı olmadığını” göstermekten haz alır, iktidarın gözünde meşrulaşmak için açıldıkça açılır, saçıldıkça saçılır. Görüntünün ve gürültünün cazibesıyla kendini ortaya sermekten pornografik bir haz alan yığın, gözetlemekten de aynı hazzı alır: Röntgenciliğin ve teşhirciliğin birlikteliği! Farklı olmadıklarını, genelin, vasatın içinde yer aldıklarını, iktidara, moda (ve medyaya) uyduklarını, paraya ve sopyaya itaat ettiklerini gösterebilenlere –tüm bunları farklılık söylemi içinde yapanlara– bu hayatta yer vardır. (*Sessizliğin Anarşisi* 31)

Işık Ergüden’in tarifini yaptığı birbirlerinden farklı olmayan ve farkları olmadıkları için bu hayatta kendilerine yer bulan yığınlar, yaşadıkları bu hayatın itaat üzerine kurulu, estetize edilmiş, kalabalık bir yalnızlık şekli olduğunu bilmez, görmez veya bunu görmemezlikten gelir. İtaat üzerine kurulu bir tümellik olarak Ergüden’in betimlediği ‘bu hayat’ kendi için kendine kattığı, kendi sesinin vekili olan ‘tekili’ sevip desteklerken, tüme vardırmayacak tekil ‘bireylerden’ hiç hoşlanmaz. Çünkü bu tümellik, bireyi herkesleştiren, yutarak çoğaltan ve yığınlar yaratan bir normalleştirmeyi amaçlar. Böylece, birey otoriteye boyun eğerken, boyun eğmenin gerekliliğini de içselleştirir. Otorite korkulası ve arzulanılası olur. Korkusuyla itaat, arzusuyla da devamlılığı sürdürülür. Bu süreklilik ‘tümel bir bireylik’ olgusu yaratır. Bu herkes olma, herkesleşme halidir. Birey kendiliğinin yitimi, bireyin bireyliğinden intiharını yaratır. Öğrenilmiş bir feda olarak, can atarcasına bir intihar. Kutlayarak, eğlenerek, toplanarak, çoğullaşarak birey hadımının inanmışlığına yapılan ritüelistik bir intihar. Evvel intihar etmiş zombi bedenlerin sevinç naralarının dayanağı, güvencesi olan intihar.

Birey kaybının ‘artık paydası’; tıraşlanmış, yalnızlığından koparılmış, biricikliği çoğullaştırılmış, topluma katılmış - kazandırılmış, herkes kadar herkesleşmiş, herkesleştirilmiş bir toplum ifadesi. Köle, kör ve mutlu! Gelecek zaman çıkmazının şimdiki zaman çekimini yapmaya çalışan çoğul bir tek-tip algısı. Ergüden’in sözleri bunu şairane ve yalnız ve yılmaz şöyle özetler: “Yer üzerindeki en uzak geçmişinden Evren İçindeki geleceğine, biyolojik varlığından ruhsallığına uzanan, gidip gelen, fırlayan, kendini fırlatan insan; geçmişe ve geleceğe, şimdiki halini fırlatan insan – yüzünü ve bedenini, ayrı ayrı, geçmişe ve geleceğe döndüren, kimi zaman her ikisini de aynı yöne döndüren insan–; insanlaştırılmış olduğundan, bebeklik ve vahşilik hali zor kullanılarak uygarlaştırıldığından, aslında köleliğini köleliğine fırlatır daima” (39).

Kısaca söylendiğinde, Ergüden’in tarif ettiği, parçası olduğumuz bu hayat!, yaşanılması değil çoğulluğun tek-tipliliği ile projelendirilmesi gerektir. Yaşanacak olan, yaşanması gerek olan, ödevini yapanın alacağı mükâfatıdır. Ödev itaat. Mükâfat da ‘yaşama dair’ olan değil; yığının öğrendiği, öğrettiği ‘hayata ait’ olandır. Birey, bu nedenle, ‘yaşayacak olan’dan önce neyi-nasıl yaşayacağını ‘öğrenmesi gereken’dir. Neleri nasıllarla öğrenmek tekil için şart, neleri nasıllarla öğretmek de çoğulun kanunudur. Her öğrenen bir taşıyıcı; her taşıyıcı da öğreten bir mekanizma olarak ‘herkesin’ kendisidir. Birey bu yolla herkes, herkes de öğrenme ve öğretme sürecini kendi burgacında ‘herkes için bireye karşı’ savuran bir araçtır.

İtaat üzerine kurulu bu mekanizma, kendi meşruiyetini, kendi oluşunu temin edebilmek için hayatın ne olmadığını ve ne olmaması gerektiğini önce dayatır. Hizanın kaybolmaması için kuralcı, yasakçı ve o ana kadar süre gelmiş sürü alışkanlıklarının da

muhafazakâr savunucusudur. Yığına ne olmadığını söyleyerek, olunmayacaklardan geriye kalan! olmak için mecbur kalınanı sunan ve içselleştirip, yücelterek, sevdiren bir mekanizmadır. Mecbur kalınanlar içerisinde, 'bonkör görünümlü bir pintiliğin' demokratik savurganlığıdır. Seçme şansının olduğu! ve neyi seçmek gerektiğinin fazlasıyla öğrenilmiş olduğu sessiz bir müdahaledir. Mazoşizmin fetişizmine saplantılı, bulaşıcı bir heyulasıdır. Öğrenilmiş, tek-tipleştirici, sırtkan, çoğul bir yalnızlığın sakinliği, enerjisi ve mutluluğudur.

Sistem, el ele, el birliğiyle, genişler, esnektir: Yitirdiği şeyin kendi hayatı olduğunun farkında olmayan bön ve budala yığın, seve seve yer aldığı sistem içinde itişip kakışıkça, basamak sayısı sürekli artan merdivenin en altlarında herkes birbirini ezip tırmanmaya çabaladıkça, sistem yaylanır, esner, herkesi kapsamayı bilir. Üretim, tüketim, seyir, eğlence, boş zaman, görüntü, gürültü, iktidar hırsı... dışında kalma ihtimali taşıyan; ya "birey olma", "farklılık", "marjinallik", "özel hayat", "muhalif-lik" gibi söylemlerle emer, denetim ve pazar içi kılar, ya da "toplum düşmanı" olarak damgalar, anarşist, terörist, bölücü, deli, meczup, aşırı, romantik... diye adlandırıp tanımlayarak, dışlar, kapatır, fiziksel olarak imha eder. Herkesleşenler, herkesleşmenin huzuru ve güveni içinde mutludur artık. (28)

Çoğul bir yalnızlığın mutluluğu, zombi bedenlerin biraradalığı, hareketi, açlığı ve oburluğu. Tek-tiplilik soruları sevmez, sorgulamayı da tanımaz. Bireyi tüketmek üzere 'ortak bir kendilik' üretmenin, teşhirinin, kabulünün, memnuniyetinin fasit döngüsünde geçirilen yaşamların mirasyediciliği. Herkesin ortak mirası, ne toprak ne de başka bir maddi araç. Kültür yaratmak, taşımak ve dayatmak. Taşımak kaçınılmaz, ya dayatma? Walter Benjamin, kültürlenmenin sırlı sularının hem tanrısal bir berraklığa hem de şeytani bir bulanıklığa dönüşebilme potansiyelini faşizmi örnekleyerek ifade eder:

..faşizmin, oluşumu da, topluma kendini kabul ettirebilmesi de modern toplumların kültür yaşamının kendi işleyişinden yararlanarak olmaktadır. Yaşamın kendisi üzerinde etkide bulunabilmek, yaşam'ı özgürce biçimlendirebilmek olanaklarından soyutlanan modern toplum insanı; faşizm olgusu henüz ufukta gözükmediği zamanlarda dahi, faşizmin oluşturucu temelleri üzerine kurulmuş bir hayatın ve bu hayatı sürekli kılan bir yaşama üslubunun içindedir. Bu yaşama üslubu ise, modern toplum insanlarına, yaşamın kendisi üzerindeki söz haklarını yitirdikleri ölçüde, yaşamın kendisini değil, yaşamın bazı odaklarca estetize edilmiş replikasını yaşamakla yetinmek zorunluluğunu getirmektedir. Bu nedenle, yaşamın kendisinin yerine, onun, dışımızdaki odaklarca estetize edilmiş replikasının yaşanabilmesinin mutlaklaştırılmış biçimi olan faşizm, modern toplumların "kitle kültürü" içinde yaşayan insanlar için artık, fazla yabancı olmayan bir olgudur. (49)

### **İntihara Doğanlar: Yaşamsızlık İfadesi Olarak Estetize Edilmiş Hayat**

Yaşamın kendisi üzerinde söz hakkının yitirildiği ve ona alternatif olmayan kurgulanmış, tasarlanmış, tekrar tekrar inşa edilen bu hayat, bireyin içine itildiği, içine doğarak 'içine öldürüldüğü' bir mecburi hizmet. Ergüden'in ifadesiyle "Doğum, bir yere, bir zamana. Ve doğuş, istilaya uğramak: geçmişin, ailenin ve çevrenin istilasına. Kişi bir uzantı artık; ailenin, çevrenin, toplumun, kuşağın, tarihin uzantısı. Yaşayan ve ölü bir tarihe, tasarı ve hayallere eklenir kişi; içselleştirir ya da dışlar tüm bunları, ama sonuçta, bir amaç ve anlam edinir kendine: Soyun, toplumun, kurumların yeniden üretimi. Amaçta ve anlamda ortaklık, herkes

gibi, “içerden biri” olmak, kurallara ve hiyerarşiye riayet etmek, mertebeleri birer ikişer tırmanmak; hayatta kalma, tutunma gücüne ve iktidarına sahip, mutlu kişi!” (11). Bir yere ve zamana ölü doğmak, uslu bir tümelliğin gebeliğinin müjdesi, intiharıdır. Herkes ile - herkes olarak intihar, heplenmiş, uslu olmayı içselleştirmiş yığın bir tek-tipliliğin saadeti. Geleneğin kutsiyeti, ortodoksinin galibiyeti, sermayenin zekâsı, girişimciliği; türlerin kökeninin sustuğu yer. Ölü doğum ne bir yere ne de zamana; uslu olmak için, uslandırmayı uslamlayan bir kabule doğmak.

Söylenmesi gerekeni bilip! söyleyemediği, söylemediği; bildiğini! gizlediği, gizlemesi gerektiğini öğrendiği; öğrendiğini kabullendiği ve uyguladığı zamanın kabulü; ve kabul dışının bilinmediği, bilinmeyenin mutluluğudur intihar. Stratejist kaygılarla terbiye edilen, sonranın, yarının fırsatçı ümidini taşıyan, bir başkasını itaat ettirmeyi bilerek ya da bilmeden arzulayan her itaat kabulü eylem, intihara doğmuş her birey için ‘herkesliğin’ öğrenilmiş ortaklığı içerisinde yaşam bulur. Tek-tipliliğe ait özgünlük karşıtı yığın sesleri, ortaklık yaratımını - herkesliği, bireylere yüklenecek benzer arzu, hırs ve korkular üzerine inşa eder. Sessiz bir teşebbüsün intiharı. Söylenmemiş sözün ağırlığı gibi. Yine *Sessizliğin Anarşisi*’nde Işık Ergüden bunu: “susuyor olmaktan başka ortaklıkları olmayanların ortak eylemi...” (52) şeklinde açıklarken yaşam ile girilen tekil her angajmanın değerli olmasına rağmen, artık özgün olmayan, herkese, herkesliğe ait sesin hatta sessizliğin, tümel öğretilerin tek-tipliliği içerisinde duyulamayan, anlaşılamayan kuru bir gürültüyü oluşturduğuna işaret eder. İntihar her an ve her yerde tüm sessizliğiyle toplu icra edildiğine göre hayatın estetik kılınışını da normal karşılamak gerekir. Çünkü artık bahsi geçen, ‘yaşam’ değil bizatihi ‘hayatın’ kendisidir. Farkına varılmadan yaşanan mazoşist doyumların çokluğunun, emsal gösterilebilirliğinin, emsal alınabilirliğinin mutlu kabulüdür intihar. Öğrenilmiş çıkarlara kurban edilen bir özgün benlik sessizliğidir; varlığın varlıksızlığa tecessümü, varlığın tümel bir varlığa dönüştürülmesi, varlığın yoksanmasıdır intihar.

Tümelliğin neden ve sonucu olan tek-tiplilik ile idrak olunan yaşamsızlığı ironik olarak intiharın bir biçimi olarak sunmanın yerinde olduğunu düşündüm. Yaratılmış hayatların birbirlerine benzerliği ve bunların artık üzerinde söz hakkı bulunulamayan yaşamın kendisine bir müdahale şekli olduğunu göstermek ve özellikle Ergüden’in düşündürücü ifadelerinin rehberliğinde, aslında sözlük anlamı üzerinden herhangi birinin öz yaşamını sonlandırması olarak hepimizin bildiği intiharı farklı bir çerçeveden ele alıp düşündürmek istedim. Yoksa sözlük anlamıyla bildiğimiz intihar için farklı pek çok sebep sonuç ilişkisi veya ilişkisizliği üzerinden anlatı oluşturmak mümkün. Doğruluğu, yanlışlığı, günah oluşu, olmayışı, ‘tutunamayan’ bir zihnin kendini imha edişi şeklinde, felsefi, edebi, psikolojik, psikiyatrik vs. gibi farklı, ayrı veya birlikte okumalar ve düşünceler üzerinden tartışmak mümkün. Sözlük anlamıyla düşündüğümüzde, bir açıklama getirme gafletine düşersek belki bunun için: Varlık, yaratma gayretinin rastlantısallığında belge alan bir ardıl varsama, oluş ise; intihar için de her ne sebeple olursa olsun itirazı olan bir zihnin, hakkında yazılacak ardıl tanımlamalara rağmen kendiliğinin yıkılma iradesi olduğu söylenebilir. Çünkü doğum bir yere ve zamana düşerek yaratan, çoğaltan ve istila eden bir eylem ise, intihar da bir zaman ve yeri tayin idrakindeki otonomi olarak görülebilir.

Olumlayıcı veya itiraz edici bir tavır yerine ‘kavramın’ parçalara bölünerek farklı görmeleri nasıl sağlayabileceğini özellikle bu yazının en başından beri takip ettiği çizgide işlemeyi özellikle tercih ettim. “La Révolution Surréaliste” dergisinin 1924’te yayımlanan ilk sayısındaki bir duyuru üzerine Antonin Artaud’un kaleme aldığı alttaki metni ‘varlık, oluş, yokluk’ üçgenini ileri doğru bir ivmelenme hareketinin mecburiyeti olarak ölümü ve intiharı anlatmak yerine, gerisin geri bir olmayışı arzulanması açısından düşünmeye değer buluyorum:

Peki, evvelki bir intihar hakkında ne diyebilirsiniz, bizi adımlarımızı gerisin geri takip etmeye sevk etmiş bir intihar – ama ölümün tarafına değil de, varoluşun diğer tarafına götüren adımlarımızı. Benim için değer taşıyan yegâne intihar bu olurdu. Ölmek gibi bir arzum yok, var olmamayı istiyorum ben; Antonin Artaud'nun ondan çok daha zayıf olan benliğini oluşturan bu salaklıklar, vazgeçişler, reddedişler ve kör karşılaşmalar faslına hiç düşmemiş olmayı... Bu başıboş malulün benliği, zaman zaman, bizzat kendisinin üzerine tükürdüğü şeye gölgesini düşürüyor – nice zamandır sakat ve kaçak, zahiri ve imkânsız olduğu halde kendini gerçekliğin içinde bulmuş bu benlik. Kimse benliğin zayıflığını onun kadar derinden hissetmedi, insanlığın birincil, temel zayıflığı. Yok etmek, var olmama.

Bitirirken, 'hayata' rağmen 'yaşamı' düşleyebilen, düşünebilen ve hisseden, tümele, tek-tipliliğe itirazı olan, tekil varlıkların ısrarcı varoluşlarını sürdürme duygusunu başarılı bir şekilde dillendiren Işık Ergüden'in yılmaz ifadeleriyle noktalamanın yerinde olacağını düşünüyor ve onun sözlerini bu duygudaşlığın muhataplarının sesi ve temsili olarak gösterilebileceğine inanıyorum:

Hiçbir şeyin artık eskisi gibi olmaması için Auschwitz'ten bu yana bunca emare birikmişken hâlâ felsefe yapıyor, şiir yazıyor olmak bir yana, yaşıyor olmak bile bir karabasan gibi kuşaktan kuşağa aktarılıyorsa ve hâlâ yaşıyorsak; direndiğimiz her yerde iktidarların kadiri mutlaklığını dengelediğimizi, geri çekildiğimiz her yerde oyunu iktidarlara terk ettiğimizi fark ediyorsak; çıkışsız, ümitsiz, kısır döngüler içinde, giderek daha kötüye gidişi her an hissederek hâlâ yaşıyorsak; intihar etmiyor ve yaşıyorsak; hayatlarımızı iyi ve kötü, doğru ve yanlış gibi estetik, etik kategorilerle değil, kötünün kötüsü, yanlışın yanlışlığı gibi "alt" kategorilerle ifade ediyorsak; ve yaşadıklarımız ancak bir öfke yığını olarak içimizde birikirken, üstüne üstlük ayakta kalmamızı sevgilerimizden çok öfkelerimize borçlu olduğumuzu da fark ediyorsak... belki de tüm bu farkındalığımızdır, yıkıcılığımıza etik ve estetik bir değer katabilen. (59)

... İntihar etmeyip yaşıyorsak, anlamın büyüklüğünden değil, hayatın içine düşmüş olmaktan, muzır bir merak ile ıstıraplı bir inadın götüreceği yeri görme isteğinden; bir de, üstüne üstlük, şahsi duruşun gölgesinin topluma bir lanet olarak düşmesini diliyor olmaktan başka bir anlamı yoktur her güne yeniden başlamanın. (10)

**Aralık 2014**  
**Muğla**

#### **Kaynakça:**

Benjamin, Walter. *Estetize Edilmiş Yaşam: Sanat'tan Savaş ve Siyasete Alman Faşizminin Kuramları*. Derleyen: Ünsal Oskay. Der Yayınları. İstanbul, 1995.

Ergüden, Işık. *Sessizliğin Anarşisi*. Kaos Yayınları. İstanbul, 2008.

Skopbülten. "Sürrealizm 1924-2014 / İntihar Bir Çözüm mü?" Antonin Artaud, Çeviri: Elçin Gen (8.4.2014). <http://www.e-skop.com/skopbulten/surrealizm-1924-2014-intihar-bir-cozum-mu/1890>